

1. GİRİŞ

Cazibe merkezleri yaklaşımı; 1982 yılında yapılan ‘Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Çalışması’ esas alınarak geliştirilen, “Büyüme Kutupları Teorisi”ne dayanan, 9. Kalkınma Planı ve YPK kararları ile yasal dayanağını bulan, merkezlerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine göre Kalkınma Bakanlığı tarafından belirlenen ve bu unvanı elde eden merkezlere yapılacak kilit müdahalelerle kalkınma ivmesinin yakalanması nihayetinde bu ivmenin çevrelere de yayılması ile iç göçün bölge içerisinde tutulmasının amaçlandığı bölgesel bir stratejidir. Programlarda, kent merkezi hedef alınarak hazırlanmakta ve uygulanmaktadır.

Söz konusu teori, sınırlı olan ulusal kaynakların ülke genelinde eşit biçimde dağıtılamayacağı düşüncesi ile belirli merkezlerin seçilmesi ve yatırımların bu merkezlerde yoğunlaştırılmasını öngörmektedir. Büyüme kutuplarına yapılacak yatırımlar ile ekonomik hareketliliğin başlaması; ölçek ekonomisi ve yığılma ekonomilerinden kaynaklanan pozitif dışsallıklar ile sürekliliğin sağlanması ve çevresindeki bölgelerin de olumlu yönde etkilenmesi hedeflenmektedir.

2007–2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma Planı’nda yer alan cazibe merkezleri belirlenirken, 2004 yılında DPT’nin hazırlamış olduğu “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” esas alınmıştır. Bu seçimde; nüfus kriteri, hizmet sektöründeki istihdam oranı kriteri, havaalanı kriteri, üniversite kriteri, coğrafi bölge kriteri gibi kriterler belirleyici olmuştur. Sıralanan bu kriterler esas alınarak DPT tarafından 12 Cazibe Merkezi belirlenmiştir. Bu cazibe merkezleri; **Malatya, Elazığ, Erzurum, Van, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa, Samsun, Trabzon, Konya, Kayseri ve Sivas’tır.**

CMDP; pilot uygulama olarak 2008 yılında Diyarbakır’da başlatılmıştır. Daha sonra, 2010 yılında **Erzurum, Şanlıurfa ve Van illeri** programa dâhil edilmiş olup, diğer illerde cazibe merkezi uygulamasına henüz geçilmemiştir.

2. CAZİBE MERKEZLERİ DESTEKLEME PROJESİ KAPSAMINDA YAPILAN FAALİYETLER

2.1 CMDP Kapsamında Diyarbakır'da Uygulanan Projeler

Proje Adı	Proje Yürütücüsü Kuruluş	Proje Bütçesi (TL)
Tarihi ve Kültürel Varlıkların Korunması ve Geliştirilmesi	Diyarbakır İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	1.629.210,00
Aile Danışmanlığı	Diyarbakır Valiliği	2.847.486,00
Sosyal Danışmanlık	Diyarbakır Valiliği	2.419.364,00
Anne Ölümlerinin Azaltılması	Diyarbakır Valiliği	1.093.900,00
Kent Ormanının Ağaçlandırılması	Diyarbakır Valiliği	594.380,00
Okullar Güzelleşiyor	Diyarbakır Valiliği	1.768.900,00
Kayapınar Yeşil Kuşak Çevre Temizliği ve Korunması	Diyarbakır Valiliği	425.280,00
Proje Koordinasyon Merkezi Cazibe Merkezi Diyarbakır Birimi	Diyarbakır Valiliği	998.952,00
İpek Üretim Merkezi Projesi	Diyarbakır Valiliği	3.222.750,00
Kobilere Yönelik Kredi Destek Programı	KOSGEB	12.030.000,00
Girişimciliğin Geliştirilmesi ve Desteklenmesi Projesi	KOSGEB	4.663.000,00
Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi	KOSGEB	1.671.100,00
Mermer Sektörünün Geliştirilmesi	KOSGEB	2.030.000,00
Mesleki Eğitim Projesi	İŞKUR	8.302.500,00
Diyarbakır İli Mermer Potansiyel Alanları Belirleme	MTA	540.000,00
Toplam		44.236.822,00

2.2 CMDP Kapsamında Erzurum, Van Ve Şanlıurfa'da Uygulanan Projeler

Cazibe Merkezi	Tahsisat Yapılan Kurum	Proje	Tutar (TL)
Erzurum	İl Özel İdaresi	Üç Kümbetler Çevresinin Yenilenmesi ve İyileştirilmesi	12.691.718
Erzurum	İl Özel İdaresi	Kültür Yolu Projesi Analitik Etüd ve Fizibilite Çalışmaları	500.000
Erzurum	KOSGEB	Turizm Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİ'lere Yönelik Kredi Destek Programı	3.400.000
Erzurum	İl Özel İdaresi	Koordinasyon Giderleri İçin	150.000
Şanlıurfa	İl Özel İdaresi	Kale Eteğinin Turizme Kazandırılması Projesi	17.155.782
Şanlıurfa	İl Özel İdaresi	Sokak Cephe İyileştirme ve Kültür Adası Projesi	10.878.200
Şanlıurfa	İl Özel İdaresi	Koordinasyon Giderleri İçin	150.000
Van	İl Özel İdaresi	Abalı Kayak Tesisi	4.427.620
Van	İl Özel İdaresi	Van Gölü İnci Tur Gemi Alımı Projesi	2.513.250
Van	İl Özel İdaresi	Urartu Müzesi Projesi	7.797.644
Van	İl Özel İdaresi	Koordinasyon Giderleri İçin	150.000
Toplam			59.814.214

3. SONUÇ

Cazibe Merkezleri projesinde öncelikli hedef bu şehirlerin kırsalında yaşayanların İstanbul, Ankara ve İzmir yerine kendi şehrine gitmesidir. Cazibe merkezlerine yapılan kamu yatırımları, **Türkiye ortalamasının %25'inden daha fazlasına karşılık gelmektedir.** Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Kayseri, Konya, Malatya, Samsun, Sivas ve Trabzon'da CMDP kapsamında henüz bir başlangıç olmamıştır.

Bu listeye pilot olarak yeni katılan Gaziantep'te ise, 2009'da başlatılan süreç, Yüksek Planlama Kurulu kararı ile şubat ayında duyuruya çıkılması ve yılsonuna kadar da gönderilen projelerden nihai olarak kabul edilenlerin CMDP kapsamında yürürlüğe alınmasıyla ikinci adıma taşınacaktır. Gaziantep için öncelikli projeler, Lojistik ve GAP kapsamında olacaktır. Kalkınma Bakanlığı'nın vermiş olduğu bilgide; "2008-2010 yıllarını kapsayacak şekilde 3 yıllık bir dönem için başlatılan Diyarbakır Pilot Uygulaması sonlanmıştır" açıklaması yer almaktadır. Konya ve diğer şehirlerle ilgili henüz somut bir çalışmanın olmadığı bildirilmiştir.

Cazibe Merkezleri'nin durumu hakkında Kalkınma Bakanlığı'na 17.02.2014 tarihle yapılan başvuruya aynı gün Kalkınma Bakanlığı yetkilisi Özlem YAKIN'dan alınan yazılı cevap aşağıdaki şekildedir;

"Bildiğiniz üzere, çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek olan 12 Cazibe Merkezi (Malatya, Elazığ, Erzurum, Van, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa, Samsun, Trabzon, Konya, Kayseri, Sivas) 2007 Yılı Programı ile belirlenmiştir. 2008-2010 yıllarını kapsayacak şekilde 3 yıllık bir dönem için başlatılan Diyarbakır Pilot Uygulaması sonlanmıştır.

*2014 yılında beş ilde(Erzurum, Van, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa) program uygulama çalışmalarına devam edilecektir. **Bundan sonraki aşamada uygulamanın yaygınlaştırılacağı iller, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi(BGUS) kapsamında belirlenecektir. Genel müdürlüğümüz BGUS çalışmalarına devam etmektedir. BGUS tamamlandığında Başbakanın başkanlığındaki Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu tarafından onaylanacaktır. Bu nedenle şu aşamada daha detaylı bilgi verememekteyiz".***

Cazibe Merkezleri ile ilgili olağan süreci beklemek, yaşanacak gelişmelerin Konya Merkezli olacağı konusunda şüphe uyandırmaktadır. Kalkınma Bakanlığı'na ama sözlü, ama yazılı ama bilfiil ziyaretlerle gerçekleştirilecek bilgilendirmeler ve Konya'nın diğer şehirlerden daha önce kaynak aktarılan Cazibe Merkezi olabilmesi için lobi faaliyetleri sürecin hızlanması için faydalı olacaktır.